

Зоран ДРАГИШИЋ
Универзитет у Београду – Факултет безбедности

ОБАВЕШТАЈНО-БЕЗБЕДНОСНИ СИСТЕМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак. Обавештајно-безбедносни систем Републике Србије састоји се од три службе: БИА, ВБА и ВОА. Посебно важну улогу у управљању обавештајно-безбедносним системом има Савет за националну безбедност, који у свом саставу има Канцеларију Савета и Биро за координацију служби безбедности. Савет за националну безбедност требало би, према саставу и надлежностима, да буде најважнији државни орган у целокупном систему националне безбедности.

У овом раду анализира се улога Савета за националну безбедност у обавештајно-безбедносном систему Републике Србије. Поред тога, анализира се и улога у обавештајно-безбедносном систему сваке од три службе, кроз проучавање надлежности сваке од њих.

Кључне речи: обавештајно-безбедносни систем, БИА, ВБА, ВОА, национална безбедност

1. НАСТАНАК И РАЗВОЈ ОБАВЕШТАЈНО-БЕЗБЕДНОСНИХ СЛУЖБИ СРБИЈЕ

О развоју српског обавештајно-безбедносног система можемо говорити тек након Кумановске битке, која се одиграла у октобру 1912. године. Пре Кумановске битке није посвећивана пажња развоју обавештајне делатности, која се све до Балканских ратова ослањала на интуицију команданата. Кумановска битка се одиграла изненада, у сусрету две војске чији су команданти предвиђали и планирали да ће се главна битка одиграти на Овчем пољу. Због погрешне претпоставке да ће главне турске снаге бити концентрисане на Овчем пољу и слабог обавештајног обезбеђења, српска војска је неочекивано ушла у битку на положајима код Куманова 23. октобра. Захваљујући бољој концентрацији снага и иницијативи српских команданата и војника, Прва српска армија је одбила турски напад и до ногу потукла Вардарску армију под командом Зеки-паше.

У Првом светском рату Србија такође није имала развијен обавештајно-безбедносни систем, а Церска битка је добијена захваљујући искуству, интуицији и доброј процени српских команданата и пожртвовању и храбрости српских војника.

Почеци организације војнообавештајне службе у Србији везују се за 1884. годину и Уредбу о ђенералштабној струци, којом је установљено да руководећи и извршни орган војнообавештајне службе буде Спољњи одсек Оперативног одељења Ђенералштаба. Новом уредбом од 1902. године промењен му је назив у Извештајни одсек операцијског одељења.¹

У току Првог светског рата од Главног ђенералштаба формиран је Штаб Српске врховне команде, а Извештајни одсек Операцијског одељења постао је Обавештајни одсек Оперативног одељења Врховне команде. Послови који су додељени обавештајном одељењу били су израда студија о страним државама и војскама и прикупљање података, одржавање везе са страним војним мисијама и изасланицима, као и организација рада на сузбијању непријатељских активности у намери прикупљања података о нашој држави и војсци.

Након завршетка рата и стварања Краљевине СХС, касније Краљевине Југославије, војнообавештајну делатност обављало је Обавештајно одељење Главног генералштаба Војске Краљевине Југославије. У току постојања Војске Краљевине Југославије Обавештајно одељење је у свом саставу увек имало и обавештајну и контраобавештајну компоненту.

Цивилна обавештајно-безбедносна служба постојала је у оквиру Министарства унутрашњих послова. Од 1920. године окосницу обавештајно-безбедносног рада чини Одељење за државну заштиту Министарства унутрашњих послова. Након Шестојануарске диктатуре у оквиру Министарства унутрашњих послова формира се Дирекција националне безбедности, са три одељења: политичко, специјално обавештајно одељење за државну заштиту и одељење специјалне безбедности. Главни задатак ове дирекције била је борба против политичких противника режима.

Након Другог светског рата Југославија је изградила веома развијене обавештајно-безбедносне службе. У војсци су постојале контраобавештајна и обавештајна служба, а цивилне службе су биле организоване у оквиру Савезног секретаријата за унутрашње послове и републичких секретаријата. Поред тога, постојале су обавештајна и служба безбедности у оквиру Савезног секретаријата за иностране послове. Обавештајно-безбедносна делатност је била подељена између савезне државе и република чланица, нарочито након 1966. године и обрачуна са Александром Ранковићем, као и доношења Устава из 1974. године, који је означио дисолуцију савезне државе. Обавештајно-безбедносне службе су у том времену мењале називе и организацију, али сматрамо да навођење тих детаља није битно за овај рад.

1 Подаци преузети из монографије *Обавештајна делатност у новијој српској историји 1804–1941.*, која је издата од стране Министарства одбране РС и Војнообавештајне агенције 2007.

Савезна Република Југославија, односно Државна заједница Србија и Црна Гора, имала је четири обавештајно-безбедносне службе, од којих су две (војнообавештајна и војнобезбедносна) биле у оквиру Министарства одбране, а две (СИД и СБ) у Министарству спољних послова. Државе чланице су у оквиру својих министарстава унутрашњих послова имале хибридне обавештајно-безбедносне службе, које су се касније развиле у самосталне владине агенције, Агенцију за националну безбједност у Црној Гори и Безбедносно-информативну агенцију у Србији.

2. ОБАВЕШТАЈНО-БЕЗБЕДНОСНИ СИСТЕМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

2.1. САВЕТ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ

Законом о основама уређења служби безбедности, који је донет је 2007. године, установљен је и законски је дефинисан рад Савета за националну безбедност. Овај Закон је стручна, али и шира јавност у Србији очекивала са великим нестрпљењем, пошто је њиме требало конституисати обавештајно-безбедносни систем Републике Србије након распада заједнице са Црном Гором и усвајања новог устава 2006. године. Закон о службама безбедности био је и један од закона чије је усвајање било неопходан услов за расписивање председничких избора, што га је учинило додатно интересантним широј јавности у Србији.

Након одвајања Црне Горе у Србији је остало пет обавештајних и безбедносних служби, од којих је само Безбедносно-информативна агенција (БИА) Владе Републике Србије била „српска“ служба, односно, припадала је Републици Србији током постојања заједничке државе са Црном Гором, док су остале четири службе припадале бившој Савезној Републици Југославији, односно ДЗ СЦГ. У Министарству одбране, које је припадало савезној држави, налазиле су се Војнобезбедносна агенција (ВБА), као безбедносна, односно контраобавештајна служба, и Војнообавештајна агенција (ВОА), као обавештајна служба. У Министарству спољних послова налазиле су се Служба за истраживање и документацију (СИД), као обавештајна, и Служба безбедности (СБ), као безбедносна служба. Након одвајања Црне Горе „савезне службе“ су се нашле у својеврсном правном вакууму, јер су наставиле да функционишу по Закону о службама безбедности СРЈ из 2002. године, који је био у великој мери превазиђен и противан уставу Србије из 2006. године.

У новонасталој ситуацији БИА, која је од почетка постојала као хибридна служба са обавештајним и безбедносним делом, представљала је главни стуб обавештајно-безбедносног система Србије. Такву позицију челници из БИА-е су покушали да искористе и све остале службе подреде себи по „моделу БНД“;²

2 BND – *Bundesnachrichtendienst* – немачка обавештајна служба, која се налази у оквиру Бироа савезног канцелара. Заговорници укључења свих обавештајних и безбедносних

односно да их чак и укину као самосталне организације и учине их делом једне националне службе чију би окосницу чинила БИА.

У току 2007. било је неколико покушаја да се формирају радне групе које је требало да сачине предлог новог закона о обавештајно-безбедносним службама. Сви покушаји су пропали, јер није било јасног политичког става о будућности српског обавештајно-безбедносног система, а чланови радних група из различитих служби покушавали су да наметну интересе својих служби као званичан предлог, што је код других чланова радних група наилазило на отпор. Начин на који је утврђен предлог поменутог закона изненадио је целокупну јавност. Предлог закона око којег су се месецима ломила копља утврђен је дословно преко ноћи, без консултација стручне јавности, што је изазвало велико изненађење, ако се има у виду да су други закони из области националне безбедности били предмет дуготрајне и веома озбиљне стручне расправе.

Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије уређује основе обавештајно-безбедносног система Републике Србије, усмеравање и усклађивање рада служби безбедности у Републици Србији и надзор над њиховим радом.³ Међутим, остаје нејасно зашто Закон у наслову говори само о службама безбедности, док се обавештајне службе изостављају.

Службе безбедности делују на основу и у оквиру Устава, закона, других прописа и општих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и утврђене обавештајно-безбедносне политике Републике Србије. Припадници служби безбедности су дужни да поступају у складу са Уставом, законом, другим прописима и општим актима, према правилима струке, непристрасно и политички неутрално. Поред тога, Закон је припадницима служби забранио чланство у политичким партијама. Интересантно је да Закон наводи правне акте који тада још нису били усвојени – Стратегију националне безбедности и Стратегију одбране – као правни оквир деловања наведених служби.

Закон наводи да су све службе безбедности део јединственог обавештајно-безбедносног система Републике Србије и утврђује Савет за националну безбедност, који је већ био формиран Уредбом Владе, као и Биро за координацију рада служби безбедности. Рад служби безбедности одвија се под надзором Народне скупштине, председника Републике, Владе, Савета за националну

служби у Србији у БИА-у тврдили су да у Немачкој BND обавља целокупну обавештајно-безбедносну делатност. Ова тврдња, наравно, није била тачна, пошто у Немачкој постоје и службе безбедности у оквиру Савезног министарства унутрашњих послова – BfV, која се бави заштитом уставног поретка, и BSI, која се бави информатичком безбедношћу. У оквиру Министарства одбране постоје војна обавештајна служба (ANB) и војна служба безбедности (MAD). Службе безбедности постоје и на нивоу покрајина, што сасвим јасно показује да је „BND-модел“ био обичан покушај манипулације доносиоцима политичких одлука и јавношћу, јер је очигледно да Немачка има и друге службе које се налазе изван BND.

3 Закон о основама уређења служби безбедности, члан 1.

безбедност и јавности, чиме се установљава основ за цивилну контролу рада служби безбедности.

Службе безбедности су Безбедносно-информативна агенција, као посебна организација, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција, као органи управе у саставу Министарства одбране. Службе безбедности обављају послове и задатке у границама своје надлежности, у складу са законом. Службе безбедности имају статус правних лица. Закон наводи само три обавештајно-безбедносне службе, које назива службама безбедности, док се статус служби у оквиру Министарства спољних послова (СИД и СБ) у овом делу Закона не помиње. Треба напоменути да тзв. „дипломатске обавештајне службе“, у које спада и СИД, представљају окоснице националних обавештајних система у већини држава света. Југословенска дипломатија и спољна политика деценијама се ослањала на рад СИД-а, као озбиљан извор обавештајних информација, анализа и процена. Остаје нејасан мотив законодавца да ову службу маргинализује или потпуно укине, пошто би она у овом тренутку представљала драгоцену помоћ у вођењу спољне политике Србије.

Законом је дефинисан и Савет за националну безбедност, као тело које координира и усмерава рад целокупног система националне безбедности. Посебан апсурд представља чињеница да је овако важно тело формирано подзаконским актом Владе Републике Србије. Савет за националну безбедност је, у то време, био предмет спора између председника Републике и председника Владе, јер није било договора око председавања Саветом и начина сазивања седница и утврђивања дневног реда.

Састав и надлежности Савета за националну безбедност требало је прописати Уставом, јер је то, ван сваке сумње, уставна материја, али ни за то није постојала политичка воља. Због тога је било нужно да се овим Законом уреди рад тог тела, односно да се целокупна уредба Владе којом је ово тело установљено препише у закон, јер су се, по свему судећи, тадашњи коалициони партнери могли договорити једино око тога.

Савет за националну безбедност представља тело Републике Србије које обавља одређене послове и задатке из области националне безбедности.

Савет се стара о националној безбедности тако што:

- разматра питања из области одбране, унутрашњих послова и рада служби безбедности;
- разматра међусобну сарадњу органа надлежних за одбрану, органа надлежних за унутрашње послове и служби безбедности, те њихову сарадњу с другим надлежним државним органима, као и сарадњу са органима и службама безбедности страних држава и међународних организација;
- предлаже надлежним државним органима мере за унапређење националне безбедности;

- разматра предлоге за унапређење националне безбедности које му упућују органи надлежни за одбрану, органи надлежни за унутрашње послове, службе безбедности и други надлежни државни органи;
- разматра питања из делокруга органа државне управе, аутономних покрајина, општина, градова и града Београда која су од значаја за националну безбедност;
- разматра и друга питања која су значајна за националну безбедност.⁴

Савет усмерава и усклађује рад служби безбедности тако што:

- разматра обавештајно-безбедносне процене и доноси закључке којима одређује приоритете и начине заштите и усмерава остваривање националних интереса који се спроводе путем обавештајно-безбедносне делатности;
- доноси закључке у вези с радом служби безбедности и Бироа за координацију;
- доноси закључке којима усмерава и усклађује рад служби безбедности;
- доноси закључке којима усмерава сарадњу служби безбедности са службама безбедности страних држава и међународних организација;
- доноси закључке којима усклађује делатности државних органа које су посвећене међународној сарадњи у области националне безбедности и одбране;
- прати извршавање закључака које је донео;
- даје мишљења о предлозима годишњих и средњорочних планова рада служби безбедности;
- даје мишљења Влади о предлозима буџета служби безбедности и прати реализацију одобрених буџетских средстава;
- даје мишљење Влади о предлогу за постављење и разрешење директора служби безбедности.

Савет се стара о усаглашеној примени прописâ и стандардâ за заштиту података о личности, као и других прописа којима се штите људска права што могу да буду угрожена разменом информација или другим оперативним радњама.

Чланови Савета су:

- председник Републике,
- председник Владе,
- министар одбране,
- министар унутрашњих послова,
- министар правде,
- начелник Генералштаба Војске Србије,
- директори служби безбедности.

4 Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, члан 5.

Шеф кабинета председника Републике јесте секретар Савета по положају. Секретар Савета учествује у раду Савета без права одлучивања. Секретар Савета стара се о извршавању закључака Савета и обавља друге послове који су одређени пословником и другим актима Савета.⁵

Састав Савета је посебно споран. Савет треба да доноси политичке одлуке највећег значаја везане за систем националне безбедности, па је потпуни апсурд да чланови Савета буду лица која немају никакав политички легитимитет, као што су начелник Генералштаба Војске Србије и директори служби. Наиме, неполитичка лица у Савету имају четири гласа, што значи да би неки министар, уз њихову подршку, могао да прегласа председника Републике и председника Владе! Поред тога, апсурдно је да министар спољних послова није члан Савета, јер је то један од кључних државних органа у систему националне безбедности.

Сматрамо да би чланови овог тела обавезно морали да буду председник Народне скупштине и председник одбора за одбрану и безбедност Народне скупштине. Начелник Генералштаба Војске Србије и директори служби свакако треба да учествују у раду Савета за националну безбедности и својим стручним мишљењима помажу у доношењу одлука, али не би требало да имају право гласа приликом доношења одлука. Поред начелника ГШ-а и директора служби, у раду Савета треба да учествује и председник Врховног суда Србије.

Стиче се утисак да је састав Савета за националну безбедност одређиван на основу тренутних персоналних решења за одређена места, а не на основу значаја који одређене функције имају у систему националне безбедности. Једино тако можемо објаснити овако апсурдан састав Савета, којим је, између осталог, постигнут баланс између ДС и ДСС, које су у време доношења Закона вршиле власт у кохабитацији.

Седницу Савета сазива председник Републике. Предлог дневног реда седнице утврђују председник Републике и председник Владе. Седници Савета председава председник Републике, а ако је он спречен – председник Владе. Закључке и друге акте Савета потписује председник Републике. Седнице Савета одржавају се по потреби, а најмање једном у три месеца. Председник Републике може, на своју иницијативу или на иницијативу члана Савета, позвати на седнице Савета руководиоце других државних органа и институција и друга лица која нису чланови Савета.

Закон је из уредбе Владе којом је утврђен Савет за националну безбедност преузео и одредбе које се односе на Биро за координацију рада служби. Биро за координацију оперативно усклађује рад служби безбедности и извршава закључке Савета о питањима из своје надлежности.

5 Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, члан 6.

Биро за координацију посебно:

- утврђује задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности и служби безбедности и других државних органа, и с тим у вези координира њихове активности;
- утврђује начин оперативног усклађивања у појединим случајевима;
- оснива мешовите радне групе за оперативне задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности и утврђује њихове задатке;
- анализира резултате оперативног усклађивања и о томе извештава Савет по потреби, а најмање једном у шест месеци.

Рад Бироа за координацију подробније се уређује Пословником Савета.

Биро за координацију чине директори служби безбедности и секретар Савета.

У раду Бироа за координацију могу по позиву да учествују:

- представници Министарства спољних послова;
- директор полиције и начелници управа полиције;
- републички јавни тужилац;
- директор Управе царина;
- руководиоци других државних органа, организација и институција.

Биро за координацију представља стручно тело које је неопходно да би се извршавале одлуке Савета за националну безбедност. Од квалитета рада Бироа у великој мери зависи ефикасност и ефективност целокупног националног обавештајно-безбедносног система.⁶

Посебно занимљив део Закона представљају одредбе које се односе на надзор над радом служби безбедности. Надзор над радом служби безбедности заснива се на начелима:

- подређености и одговорности служби безбедности демократски изабраним властима Републике Србије;
- политичке, идеолошке и интересне неутралности служби безбедности;
- обавезе служби безбедности да информишу јавност о извршавању својих задатака, у складу са законом;
- дужности носилаца надзора над радом служби безбедности да обавештавају јавност о резултатима надзора;
- професионалне одговорности и оперативне самосталности припадника служби безбедности у извршавању добијених задатака и одговорности руководиоца служби за рад служби.

Закон установљава скупштински, непосредни и јавни надзор над радом служби безбедности.

Народна скупштина обавља надзор над радом служби безбедности непосредно и преко надлежног одбора Народне скупштине.

⁶ Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, чл. 11 и 12.

Одбор нарочито:

- надзире уставност и законитост рада служби безбедности;
- надзире усклађеност рада служби безбедности са стратегијом националне безбедности, стратегијом одбране и обавештајно-безбедносном политиком Републике Србије;
- надзире поштовање политичке, идеолошке и интересне неутралности у раду служби безбедности;
- надзире законитост примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података;
- надзире законитост трошења буџетских и других средстава за рад;
- разматра и усваја извештаје о раду служби безбедности;
- разматра предлоге закона, других прописа и општих аката из надлежности служби безбедности;
- покреће иницијативе и подноси предлоге закона из надлежности служби;
- разматра предлоге, петиције и представке грађана који су упућени Народној скупштини у вези са радом служби безбедности и предлаже мере за њихово решавање и о томе обавештава подносиоца;
- утврђује чињенице о уоченим незаконитостима или неправилностима у раду служби и њихових припадника, и о томе доноси закључке;
- извештава Народну скупштину о својим закључцима и предлозима.

Позиву за седницу Одбора дужан је да се одазове директор службе безбедности. Ако је директор службе безбедности спречен да присуствује седници Одбора, дужан је да на седницу упути свог заменика, односно овлашћеног представника.

Седнице Одбора могу бити затворене за јавност. У том случају председник Одбора обавештава јавност о раду Одбора, сагласно одлукама донетим на седници Одбора.

Директор службе безбедности, најмање једном у току редовног заседања Народне скупштине, подноси Одбору извештај о раду службе (редовни извештај). Директор службе безбедности подноси извештај Одбору и по потреби или на захтев Одбора (ванредни извештај). Директор службе безбедности дужан је, на захтев Одбора, да омогући члановима Одбора приступ у просторије службе, дозволи им увид у документацију, пружи податке и информације о раду службе и одговори на њихова питања у вези са радом службе.

Чланови Одбора не могу од служби безбедности тражити податке о:

- идентитету садашњих и бивших сарадника службе;
- припадницима службе са прикривеним идентитетом;
- трећим лицима којима би откривање тих података могло да штети;
- методима прибављања обавештајних и безбедносних података;
- акцијама које су у току;
- начину примене посебних поступака и мера;

- подацима и информацијама који су прибављени разменом са иностраним службама и међународним организацијама;
- тајним подацима и информацијама других државних органа у поседу службе.

Чланови Одбора и лица која учествују у његовом раду дужни су да штите и чувају поверљиве информације до којих дођу у раду Одбора и после престанка чланства, односно рада у Одбору. Чланови Одбора потписују изјаву о обавези чувања тајне после избора у Одбор, а лица која учествују у раду Одбора – пре почетка ангажовања у Одбору.

Службе безбедности обавештавају јавност о свом раду преко органа којима достављају извештаје, на начин којим се не угрожавају права грађана, национална безбедност и други интереси Републике Србије. Службе безбедности могу и непосредно обавештавати јавност о појединим безбедносним појавама и догађајима.

Одредбе о надзору над радом служби безбедности углавном су преузете из досадашњих закона и оне у довољној мери обезбеђују надзор над радом служби, чувајући при том принцип конспиративности, као основни принцип, без којег рад обавештајних и безбедносних служби не би био могућ.

Посебан проблем представља примена ових одредаба у пракси, јер смо веома често уочавали примедбе повереника за информације од јавног значаја, да је БИА организација која се готово увек оглуши о његов захтев за достављањем информација. При том, треба имати у виду да информације које је тражио повереник ни на који начин не могу угрозити националну безбедност нити легитимни интерес службе.

Проблеми у вези са контролом рада служби безбедности везани су и за надлежности одбора за одбрану и безбедност. Одбор може само да констатује неку неправилност или да не усвоји извештај директора неке службе, без могућности да покрене било какав поступак или изрекне санкцију због лошег или незаконитог рада служби.

Савет за националну безбедност у Републици Србији представља веома важно тело са аспекта усмеравања, функционисања, координације и контроле система националне безбедности. Постојање оваквог тела је, према нашем мишљењу, потпуно у духу Устава Републике Србије и надлежности које у области националне безбедности Устав даје појединим државним органима. Сматрамо да би, у циљу ефикаснијег и ефективнијег управљања системом националне безбедности Републике Србије требало изменити неке одредбе Закона којима се дефинишу састав и надлежности Савета за националну безбедност.

Прво, сматрамо да би у новом уставу Републике Србије, или изменама и допунама Устава које се најављују, требало унети одредбе којима се дефинишу састав и надлежности Савета за националну безбедност. Закон даје веома важна и широка овлашћења Савету у области националне безбедности, што

је уставноправна материја од прворазредног значаја. Поред тога, овим законом се уређују односи између органа централне државне власти по веома важним питањима, што је такође неопходно дефинисати Уставом.

Друго, било би неопходно изменити састав Савета за националну безбедност. Сматрамо да члан овог тела неизоставно треба да буде министар спољних послова, јер је Министарство спољних послова један од најважнијих органа за функционисање система националне безбедности. Поред министра спољних послова, члан Савета би неизоставно требало да буде и председник Народне скупштине Републике Србије, као најважнијег органа у систему државне власти у Републици Србији. Поред председника Народне скупштине, члан Савета би требало да буде и председник Одбора за одбрану и безбедност, јер би се на тај начин много ефикасније обављала контролна функција Народне скупштине у области националне безбедности.

Треће, сматрамо да би требало дати много већи значај Канцеларији Савета за националну безбедност, као стручном телу које се оперативно стара о спровођењу одлука Савета. Директор канцеларије би, по нашем мишљењу, требало да обавља функцију секретара Савета – наравно, без права гласа – и да усклађује рад служби безбедности у оквиру бироа за координацију.

Четврто, било би неопходно ангажовати стручне и научне институције као консултантске куће Савета за националну безбедност. Сматрамо да би, по угледу на САД, било неопходно одредити неки од научних института који се бави питањима националне безбедности као носећу консултантску кућу која би се бавила изградом научних и стручних анализа и пројеката за потребе Савета за националну безбедност. Носећа консултантска кућа би за потребе израде пројеката и анализа могла ангажовати друге институције или појединце, по одобрењу директора Канцеларије Савета за националну безбедност. Ангажовањем научних и стручних институција у великој мери би се помогло подизању квалитета одлука које ће у будућности доносити Савет за националну безбедност. Имајући у виду сложеност одлука које Савет мора да донесе, институционализација стручне и научне помоћи Савету намеће се као неопходан услов успешног рада Савета за националну безбедност.

2.2. БЕЗБЕДНОСНО-ИНФОРМАТИВНА АГЕНЦИЈА

Безбедносно-информативна агенција формирана је 2002. године, након што је Ресор државне безбедности издвојен из састава Министарства унутрашњих послова. Безбедносно-информативна агенција је формирана као хибридна служба која у свом саставу има и обавештајну и безбедносно делатност. Агенција обавља послове који се односе на: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије; истраживање, прикупљање, обраду и процену обавештајно-безбедносних података и са-

знања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима.

Надлежности агенције дефинисане су чланом 4 Закона о безбедносно-информативној агенцији. Према пословима који су јој стављени у надлежност, очигледно је да је реч о служби која има и обавештајну и безбедносну функцију, што је на трагу традиције коју ова служба следи још од Другог светског рата, када је била део Министарства унутрашњих послова социјалистичке Србије.

У члану 5 Закона је одређено да радом Агенције руководи директор, којег поставља и разрешава Влада. Међутим, Закон не помиње услове које мора да испуни кандидат за директора Безбедносно-информативне агенције, што је велика законска празнина. Безбедносно-информативна агенција представља једину цивилну обавештајно-безбедносну службу и главни ослонац целокупног обавештајног и безбедносног система Републике Србије, што намеће потребу да особа која се предлаже за директора агенције буде врхунски стручњак из области безбедности, са завршеном високом школом, која има богато искуство у обавештајно-безбедносним пословима. У Закону о основама безбедносног система Републике Србије каже се да Савет за националну безбедност предлаже кандидата за директора Безбедносно-информативне агенције, али се ни у том закону не помињу услови које кандидати морају да испуне, нити се помиње процедура кандидовања. Ова законска празнина оставља простор да се директор Безбедносно-информативне агенције именује по партијском кључу, ради стављања агенције под партијску контролу, што представља само један корак до озбиљних злоупотреба, какве смо имали прилике да видимо у недавној прошлости.

Ако се има у виду и потпуна неефективност контроле коју Народна скупштина, односно Одбор за безбедност, врше над Безбедносно-информативном агенцијом, очигледно је да постоји огроман простор за злоупотребу ове службе. Сматрамо да би за избор директора Безбедносно-информативне агенције требало применити исту процедуру и услове који важе за директора полиције. На тај начин би се обезбедило да на челу Агенције увек буде стручна и професионална особа, што би створило услове да Безбедносно-информативна агенција постане професионална и политички неутрална обавештајно-безбедносна служба, од које би Република Србија у будућности могла имати конкретне користи.

На унутрашњу организацију и систематизацију радних места у Агенцији примењују се начела за унутрашњу организацију и систематизацију радних места у министарствима и посебним организацијама, осим уколико обављање одређених послова у Агенцији не захтева другачији начин организовања. Директор интерним упутствима ближе уређује поједина питања која се односе на унутрашње организовање и обављање послова из делокруга Агенције и даје припадницима Агенције обавезне инструкције о начину обављања послова.